

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Constantin
STAMATI-CIUREA

RĂSUNETE DIN BASARABIA

LITERA

biblioteca școlarului

Constantin
STAMATI-CIUREA

RĂSUNETE DIN BASARABIA

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

APRECIERI

… Valorosul Stamati-[Ciurea] e un bun patriot, cu iubire c[tre =tiin\a patriei, care are]n sufletul s[u toate elementele trebuincioase pentru progres.

Alexandru H~JDEU, *Dintr-o scrisoare c[tre B. P. Hasdeu* de la 24 mai/5 iunie 1866.

Am sorbit cu nesa\ teatrul =i suvenirele negr[it de ating[toare, at`t prin originalitatea formei, c`t =i a fondului prin care cavalerul Stamati-[Ciurea]]=i ridic[marcanta personalitate literar[=i iscusin\a artei de a-=i]mbr[ca ideile]n ve=m`ntul cel mai curat =i mai dr[g[la= al cuv`ntului [...]. At`ta bog[\ie de idei frumoase =i de sim\iri alese ce se revars[ cu ]mbel=ugare asupra cititorului ]nc`ntat [...]. Pe unele locuri]nal\[tablouri m[re\e cu idei ginga=e poetice =i originale =i la fiece pas se vede ochiul neadormit al p[trunz[torului observator, care =tie a alege bunul =i frumosul =i c[ruia nimic nu-i scap[din vedere. St[p`n des[v`r=it pe limb[, el =i-o ml[die dup[voie cu siguran\[,]n culori]nc`nt[toare, cu m[iestrie =i cu farmec ne]n\eles.

Elena SEVASTOS, *Dintr-un articol consacrat lui C. Stamati-Ciurea*,]n „Rom`nul“, 1891, 21 octombrie.

Spirit vast =i multilateral, dl Stamati-Ciurea e poet, istoric, etnograf, mitolog, critic, ce urm[re=te cu aten\iune orice manifestare de via\[a poporului nostru, ba chiar politic =i pedagog, a=a]nc`t reprezint[prin mul\imea cuno=tin\elor sale un produs fericit al timpului nostru.

Mihai TELIMAN, *Dintr-un articol consacrat lui C. Stamati-Ciurea* (ziarul „Patria“, Cern[u\i, 1897, 23 noiembrie).

[Stamati-Ciurea] a fost un frunta= rom`n basarabean care a \inut sus stindardul na\ional, care, f[r[ a trece hotarele prescrise de legile autocrate ale atotputernicului de pe malurile Nevei, a ridicat sim\ul rom`nesc, acest singur fapt merit[s[-i glorific[m numele.

Mihai TELIMAN, *Din articolul-necrolog ap[rut la moartea lui C. Stamati-Ciurea*]n ziarul „Patria“, Cern[u\i, 1898, 13 martie.

[Constantin Stamati-Ciurea] a fost, f[r[ ]ndoial[, un scriitor de tip romantic prin viziunea sa poetic[asupra lumii, prin pasiunile puternice ale eroilor s[i, prin lupta lor pentru idealuri iluzorii, prin abordarea elementului conven\ional, prin preferin\a pentru subiectele terifiante =i pentru]nt`mpl[ri misterioase, prin trat[rile unor conflicte specific romantice, prin apelul larg la elementul fantastic…

Elementul fantastic [...]]ndeplinete de multe ori]n opera scriitorului func\ia de contrast pentru realitatea, de multe ori crud[, pe care o zugr[ve=te. Uneori (ca]n *Omul enigmatic)* el vine s[dovedeasc[atotputernicia =tiin\ei, alteori — for\a imagina\iei umane *(Testamentul =i memoriul unui nebun)*. Elementul fantastic persist[ ]n opera scriitorului nostru de natur[romantic[=i]i serve=te drept mijloc artistic de evadare din realitatea neatr[g[toare a timpului s[u. Totodat[, fantasticul din opera lui este dovada cert[a propriei for\e de imagina\ie creatoare de valori literare, facultate inseparabil[a talentului. Credem c[anume datorit[elementului fantastic =i]ncord[rii subiectului opera lui se cite=te =i azi cu interes. Lipsit[de elementul fantastic — elementul caracteristic autorului ca individualitate artistic[—, opera lui C. Stamati-Ciurea ar p[rea banal[=i plin[de platitudini. El a avut]ndem`narea de a ne conduce printre aceste dou[ st`nci — lumea real[=i lumea fantasticului, f[c`ndu-ne s[ne]mbog[\im suflete=te din ambele.

Leonid CURUCI, *Elementul fantastic]n opera lui C. Stamati-Ciurea,*]n „Limba =i literatura moldoveneasc[“, 1978, nr. 3, p. 24, 30.

Povestirile din volumele *Trei suveniri*, *Caleidoscop literar, R[sunete din Basarabia,* fantezii, amintiri, episoade din via\a rom`nilor basarabeni, sunt scrise]ntr-un stil elegant =i erudit, scriitorul fiind mereu interesat de etnografie,

istorie, religii, filozofie. *O v`n[toare ]n Basarabia,* av`nd ca model declarat proza lui Gogol =i Turgheniev,]ncepe printr-o am[nun\it[descriere etnografic[a \inutului. Astfel de digresiuni erudite sunt specifice stilului lui Stamati-Ciurea. Scriitorul este un descriptiv,]i reu=esc tablourile de natur[s[lbatic[, dezl[n\uit[. Viforul, lupii, singur[t[\ile albe, bu\ile de catran arz`nd]n fa\a cur\ii boiere=ti pentru a alunga fiarele compun un tablou de o real[plasticitate. }n povestirile romantice realitatea alunec[pe nesim\ite]n vis =i legend[, apar personaje demonice, stranii, victime ale veacului; scriitorul se arat[interesat de magnetism, istoria religiilor, cultiv[de preferin\[contrastul romantic. }n *Istoria unui \`n\ar* deosebite efecte comice sunt ob\inute prin parodierea rela\iilor umane, atribuite insectelor. Romanul *Insula Sahalin* \ine s[ atrag[ aten\ia at`t asupra poeziei aspre a \inuturilor s[lbatice ale Siberiei =i ale Amurului, c`t =i asupra barbariei regimului autocratic \arist =i s[trezeasc[mil[pentru surghiuni\i, zugr[vi\i]n m[re\ia =i tic[lo=ia lor. Istoria fetei seduse de guvernator =i a lupt[torului politic exilat]n Siberia este construit[anume pentru a ilustra ideile autorului. Dialogurile artificiale, lipsa de preocupare pentru psihologia eroilor, maniera aproape poli\ist[a povestirii accentueaz[schematismul romanului.

St[nu\a CRE|U,]n *Dic\ionarul literaturii rom`ne de la origini p`n[la 1900*, Bucure=ti, 1979, p. 807-808.

}ncep`nd cu sincera confesiune c[ „limba rom`n[rustic[, precum o vorbe=te poporul nostru din Basarabia, a fost singurul izvor din care m-am ad[pat“, continu`nd cu elogiul pe care ]l aduce unui scriitor al timpului („Am r[mas uimit de ]nsemnatul talent ce ave\i a p[stra limba ]n toat[ naivitatea =i neprih[nirea ei…“) =i termin`nd cu interpretarea teoretic[a tentativelor unor filologi moderni de a epura limba veche de unele elemente autohtone („chestie foarte]nsemnat[ ]n privin\a reformei filologilor [...] care \intesc s[cure\e idiomul de vechile cuvinte ca de o rugin[…“), ba chiar cu atitudinea violent[fa\[de atare tentative („V[ ]ntreb]ns[: o veche moned[nu va pierde valoarea sa nepre\uit[atunci c`nd ea va fi cur[\it[=i din nou poleit[?“), C. Stamati-Ciurea se dovede=te un scriitor fidel limbii vorbite de p[str[torii adev[ra\i ai valorilor nepieritoare ale graiului nostru matern.

Ion CIOCANU, *Permanen\e,* Ed. Literatura artistic[, Chi=in[u, 1983, p. 84-85.

Scriind mai]nt`i ]n ruse=te (de asemenea ]n german[ =i francez[), ]=i elaboreaz[ versiunile rom`ne=ti ale operelor de tinere\e =i trece definitiv la limba „mamei rom`ne“ [...]. Spre deosebire de tat[l s[u, „autoriu popular, rustic“, este un scriitor de factur[ modern[, cu o scriitur[ n[scut[ spontan din jocul sc`nteietor al inteligen\ei, ce se desprinde (cum zice un personaj al s[u) din *noroiul realismului* =i se scufund[ ]n iriz[rile opulente ale m[rg[ritarelor idealismului.

Alura lui voluntar[, osianic[,]mpresurat[parc[de ce\urile nordului =i sculptat[pe suprafe\e dure de camee cu proeminen\ele osoase ale fe\ei =i buclele scor\oase ale p[rului tr[deaz[, dup[cum ni-l prezint[opera, un solar meridional, un *homo ludens* cu „tendin\a vesel[a g`ndului“ (cum afirm[ undeva). Fire=te c[ =i fraza sa dinamic[, economicoas[, colorat[, rezultat[ din acroba\iile spectaculoase ale inteligen\ei, este angajat[ ]ntr-un joc intertextual, atr[g`nd numeroase referin\e livre=ti, comentarii culturale]ntr-un plan unic ce conjug[proza, drama, poezia, eseul, documentarul =i fic\iunea, „criv[\ul realismului“ =i efluviile estivale ale visului. Este — adic[— un intertextualist *avant la lettre.*

Maestru al cópiilor de pe natur[, al scenelor balzaciene de provincie, al contrastului, paradoxului romantic, farsei =i *qui pro quo-ului* comic, precum sunt at`\ia ]n secolul al XIX-lea, Constantin Stamati-Ciurea proiecteaz[ o original[ viziune a *lumii ca prad[* =i a omului care v`neaz[\inte =i care el]nsu=i este o \int[de v`nat. V`n[torul suprem este, bine]n\eles, destinul care \inte=te =i s[geteaz[vie\i, anihileaz[voin\e, r[stoarn[sau]ntunec[perspective, arunc[ ]n neant.

Mihai CIMPOI, *O istorie deschis[a literaturii rom`ne din Basarabia,* Ed. Arc, Chi=in[u, 1996, p. 56-57.